

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

FERİDUDDİN ATTAR'IN ETKİSİNDE GELİŞEN GÜLŞEHRİ VE FEQİYÊ TEYRAN'IN ŞEYH SAN'AN
HİKÂYELERİNİN MUKAYESESİ
ANALOG OF THE STORY ŞEYH SAN'AN OF GÜLŞEHRİ AND FEQİYÊ TEYRAN THAT DEVELOPED
UNDER THE EFFECT OF FERİDUDDİN ATTAR

Ahmet GEMİ*

Öz

Doğu edebiyatının bilinen hikâyelerinden *Şeyh San'an* hikâyesinin tam olarak ne zaman ortaya çıktığı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu hikâyeyi ilk olarak İranlı mutasavvıf Feriduddin Attar *Mantıku't-Tayr* adlı eserinde kaleme almıştır. Daha sonra da bu hikâye birçok edibe ilham kaynağı olmuştur. Bu eserden ilham alarak *Şeyh San'an* hikâyesini yeniden yorumlayan ediplerden birisi Kürt edebiyatının meşhur mutasavvıfların biri olan Feqiyê Teyran'dır. Feqiyê Teyran, divânında söz konusu hikâyeyi kendi tasavvufi perspektifi ile yeniden yorumlayarak bize aktarmıştır.

Aynı şekilde *Şeyh San'an* hikâyesini yeniden yorumlayarak bize aktaran ediplerden birisi de Çağatay Türk Edebiyatının tanınmış simalarından Gülşehrî'dir. İlk olarak bu eseri Türk edebiyatına tercüme eden Gülşehrî, eserin orijinal şekline bağlı kalmamış bazen Mevlâna'dan naklettiği hikâyeler ile bazen de kaynağı bilinmeyen hikâye ve hikmetli sözlerle esere başka bir hüviyet kazandırmıştır.

Bu çalışmada, Kürt ve Türk edebiyatlarının ünlü iki siması olan Feqiyê Teyran ve Gülşehrî'nin *ŞêxSan'an/Şeyh San'an* adlı hikâyeleri mukayese edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Feqiyê Teyran, Şêx Sen'an, Gülşehrî, Şeyh San'an, Feriduddin Attar, Mantıku't-Tayr.

Abstract

There is not certain information about when the story *Sheikh San'an* which was known stories among east literature revealed exactly. Ferid al-Din'Attar who was süfi from Iran wrote this story firstly on his work named as *Mantiq al-Tayr* and then this story became an inspiration to many literary men also. One of literary men who rendered the story *Sheikh San'an* again as taking inspiration from this work is Feqiyê Teyran who is one of famous süfis in Kurdish literature. Feqiyê Teyran narrated aforementioned story to us as rendering again with his own sufistic perspective.

In the same way, one of sufis who narrated the story *Sheikh San'an* to us as rendering again is Gulsehrî who is well-known faces of Caghatay Turkish literature also. Gulsehrî who firstly translated this work into Turkish literature as a reorganised masnavi brought another identity to work as not depending on the work's original form and as quoting story and erudite expressions from Mawlânâ and unaccredited places.

On this study, we will examine similar and different aspects of aforementioned story as comparing works named as "Şêx Sen'an/Sheikh San'an" of Feqiyê Teyran and Gulsehrî who are two famous faces of Kurdish and Turkish literatures within literary criteria.

Keywords: Faqi Tayran/Feqiyê Teyran, Gulsehrî, Sheikh San'an, Ferid al-Din'Attar, Mantıq al-Tayr.

Giriş

Karşılaştırmalı edebiyat gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Buna, dünya milletlerinin birbirlerini tanıma isteği ve birbirlerinin ilmî ve edebî zevkine olan merakı sebep olarak gösterilebilir. Bununla birlikte, teknolojik gelişmeler, kitle iletişim araçları, sosyo-ekonomik gelişmeler, siyasî, coğrafi vb. etkiler interdisipliner çalışmaların önemini artırmış ve bilimin birçok alanında karşılaştırmalı çalışmaları zorunlu hale getirmiştir.

Karşılaştırmalı edebiyat, birbirinden ayrı özellikleri olan dil ve kültürlerin edebi metinleri arasındaki ortak, benzer ve farklı yönleri inceleyen, bunları felsefe, tarih, iktisat, sosyoloji, psikoloji, sinema gibi alanların ışığında, daha geniş ve yeni bir bakış açısıyla değerlendiren bir edebiyat dalıdır. (Donbay, 2013: 492). Bir bilim olarak da kabul edilen karşılaştırmalı edebiyat bilimi, milli kültür ve edebiyatların tarihi süreç içerisinde tesir alış-verişlerinde buldukları diğer kültür ve edebiyatları bağlamında incelemek ve değerlendirmek (Tekşan, 2011: 18) olarak ifade edilmektedir.

Karşılaştırmalı edebiyat biliminin, ilk defa bilimsel bir yöntem olarak 18. yy. 'da Goethe (ö.1832) tarafından yayımlanan "Karşılaştırmalı Anatomi" adlı eser ile başladığı söylenmektedir. (Tekşan, 2011: 24). Ancak bu bilimin bir yöntem olarak Avrupa'da ilk kez François Juste Marie Raynouard (ö.1836) tarafından yayımlanan "Avrupa Dillerinin Karşılaştırmalı Grameri" adlı eser ile birlikte kullanıldığı iddiası da bulunmaktadır. (Donbay, 2013: 492).

* Yrd. Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmetgemi04@gmail.com.

Türkiye’de karşılaştırmalı edebiyat ile ilgili çalışmalar çok eskidir. Klasik edebiyatta nazireler ve tenkitler ile yaşam alanı bulan karşılaştırmalı edebiyat, daha çok Arapça, Farsça ve Türkçenin karşılaştırılması şeklinde olup bu vesile ile söz konusu dillerin öğretimi hedeflenmiştir. Ancak karşılaştırmalı edebiyat ilk zamanlarda salt bir edebî mukayese/karşılaştırma bilimi olarak gelişmemiştir. Tanzimat edebiyatı ile birlikte karşılaştırmalı edebiyat bilimi hususunda bir bilinçlenme ortaya çıkmış, eski-yeni, Arapça-Farsça-Türkçe eserler mukayese edilmeye başlanmıştır. (Tekşan, 2011: 45-69). Klasik edebiyat alanında yapılmış mukayeseler oldukça çoktur. Bu mukayeselerde edebiyatın bütün dalları ile ilgili olarak bilgi bulmak mümkündür. (Tekşan, 2011: 61-82).

Doğal olarak klasik Kürt edebiyatı da komşu edebiyatlar olan Türk, Arap ve Fars edebiyatlarından etkilenmiş ve bu edebiyatlar ile alış-verişte bulunmuştur. Bu bağlamda, söz konusu olan alanda karşılaştırma yapmak için bu edebiyatların birbirleri ile olan münasebetlerini ve ayrıştığı noktaları göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Dolayısıyla bahsi geçen milletlerin ortak havsalasının bir ürünü olarak gelişip yayılan *Şeyh San’an* hikâyesi üzerine yapılacak bir araştırmada bütün bu edebiyatları göz önünde bulundurmamak gerekmektedir.

Doğu edebiyatları olarak da bilinen Türk, Kürt, Fars ve Arap edebiyatlarında şairler, şiir sanatını vesile yaparak duygu ve düşüncelerini dile getirmişlerdir. Bu duyguların başında aşk gelmektedir. Bu aşk, ilahî/hakiki aşk veya mecâzi aşk olabilir. Şair sevgilisine ulaşmak için bazı merhaleleri aşmak ve dolayısıyla bu uğurda çile çekmek zorundadır. Bundan yola çıkarak şairler bu çilelerin konu olduğu şiirler ve dolayısıyla hacimli eserler kaleme almışlardır. Şairler bu tarz eserlerde alegorik anlatım şeklini seçerek muğlak ifadeler kullanmış ve söz sanatlarına sıkça müracaat etmişlerdir. Aynı zamanda tasavvufta seyr ü sülûk olarak da adlandırılan ve manevi mertebeye ulaşmak için aşılması gereken zorlukların anlatıldığı bu tür eserlere Fars, Arap, Türk ve Kürt edebiyatlarında sıkça rastlanmaktadır. Bu tür eserleri kaleme alan bilginler söz konusu bu vasıtalar ile inanç sistemlerini dünyanın dört bir yanına yayma fırsatını yakalamışlardır. Bu eserlerden biri de Feriduddin Attar (ö.618/1221)’ın (Şahinoğlu, 1991: 4, 95-98) *Mantıku’t-Tayr* adlı eseridir. Attar, bu eserinde tasavvufun zorluklarını, bu alanda aşılması gereken mertebeleri “kuşların dili ile” anlatmış ve bu hikâye tarzı eserinde zaman zaman da bilinen veya bilinmeyen hikâyelere yer vermiştir. Bu hikâyelerden birisi de kitabın dördüncü bölümünü teşkil eden “Şeyh San’an” veya “Şeyh-i San’anî” hikâyesidir. Attar bu hikâyeyi vasıta yaparak anlaşılması müşkül olan bazı tasavvufi durumları anlatmak istemiştir.

Feriduddin Attar’ı takip eden dönemlerde birçok edip, Attar’ın söz konusu eserini ilham alarak aynı tarzda eserler kaleme almıştır. Bu ediplerden biri ilk olarak Türk edebiyatında Attar’ın “Mantıku’t-Tayr” eseri tarzında bir eser kaleme alan Gülşehrî (ö.717/1317’den sonra)’dır. (Özkan, 1996: 14, 250-252). Diğeri ise, Attar’ın “Mantıku’t-Tayr” adlı eserinden sadece “Şeyh San’an” adlı bölümü değiştirip yorumlayarak Kürt edebiyatına kazandıran Feqiyê Teyran (ö.1071/1660)’dır. (Kurdo, 2010: 92-116; Xeznedar, 2010: 2, 205-286; Adak, 2014: 232-233). Bu çalışmamızda *Mantıku’t-Tayr*’ın bir bölümünü teşkil eden *Şeyh San’an* hikâyesi, Türk ve Kürt edebiyatlarına aktaran söz konusu iki edibin (Gülşehrî ve Feqiyê Teyran) aynı adı taşıyan hikâyeleri mukayese edilecek. Bu mukayese, söz konusu hikâyeyi Türkçeye çeviren ilk edip ile Kürtçeye çeviren ilk edibin, bu hikâyede yaptıkları değişikliklerin ortaya çıkarılması amacını taşımaktadır. Her iki edibe de Feriduddin Attar’ın “Mantıku’t-Tayr” adlı eseri kaynaklık etmiştir. Böyle olmakla birlikte söz konusu olan her iki hikâye arasındaki farklılıklar fazladır. Bu farklılıklar ortaya konurken her iki hikâyenin de şekil özellikleri dikkate alınmamıştır.

1. Şeyh San’an Hikâyesi

1.1. Menşei

Eskiden beri halk arasında bilinen *Şeyh San’an* hikâyesinin menşei hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bu hikâyenin, ilk olarak hicri 3. asırda Abbasiler Dönemi’nde ortaya çıktığı olduğu ve daha sonra Ebû Hamid el-Gazzâlî (ö.505/1111)’nin (Çağrı, 1996: 13, 489-505) *Tuhfetu’l-Mulûk*¹ adlı eserinde nesir olarak kaleme alındığı iddia edilmektedir. Bazı kaynaklarda *Şeyh Sem’an* olarak da geçen bu hikâye hakkındaki bilgilere bakıldığında, hikâyenin İslam’ın ilk dönemlerinde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu konudaki iki iddiadan birisine göre bu hikâye, Hz. Muhammed (a.s) tarafından anlatılmıştır. Buna göre Hz. Peygamber ahabına içkinin kötülüğünü anlatırken söz konusu hikâyeyi anlatmıştır (Babür, 2013: 512).² Diğeri ikinci iddiaya göre ise bu hikâye, ünlü muhaddis ve müfessir olan

¹ Gazzalî’ye atfedilen bu eserin baskısı hakkında elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak eserin yazma nüshasının Ayasofya Yazma Eser Koleksiyonu numara 2911’de olduğu kayıtlarda mevcuttur. (Bedî’ Muhammed Cum’a (2002). *Mantıku’t-Tayr*, Beyrut: Dârü’l-Endelûs, s. 76, dipnot: 2).

² Söz konusu hadis için bkz.: Nesâî, Sünen en-Nesâî, (Tahk: Mektebu Tahkiki’t-Turâs), Beyrut: Dârü’l-Marife, c. 8, s. 718, Hadis No: 5682.

Yemenli Abdürrezzak es-San'anî (ö.221/826)'nin (Akyüz, 1988: 1, 298-299)³ başından geçmiştir. (Merhan, 2012: 124; Oğuz vd., 2009: 169-170). Bununla birlikte kaynaklarda bu hikâyeye benzer başka hikâyeler de mevcuttur: *Ebû Abdullah Endelûsî, Râkid el-Leylî, Veli-i Semerkand, Muezzin-i Belh, İblis ve Bel'am Bâûrâ...* (Mecîdî, 1384: 145-162).

1.2. Fars Edebiyatındaki Yeri

Şeyh San'an hikâyesi, Fars edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Bu hikâye, Fars toplumu ve ediplerince eskiden beri bilinegelmiştir. Bu hikâye, ilk kez ünlü edip ve sûfî Feriduddin Attar tarafından edebi ve sûfî bir hüviyet giydirilerek edebiyat dünyasına kazandırılmıştır. Attar'ın *Mantiku't-Tayr* adlı eserinin dördüncü bölümünde bulunan bu hikâye, 406 veya 409 beyitten oluşmaktadır. (Sevgi, 2003: 28, 29-30; Cum'a, 2002: 71). Daha önceleri halk arasında varlığı bilinen bu hikâyeyi Feriduddin Attar, başta vahdet-i vücud (panteizm) felsefesini savunmak ve tasavvufun aşılması zor merhalelerini anlatmak için edebî sanatlar, bâtinî ifadeler ve semboller kullanarak kaleme almıştır. (Yaghoobî, 2014: 16, 1). Attar'a göre, Yemen'in şimdiki başkenti olan *San'a*'ya mensup bir şeyhin başından geçen hikâye kısaca şöyledir:

Dört yüz müridi olan *Şeyh San'an* veya *Şeyh-i San'anî*, zahir ve batın ilimlerine vakıf, kemâl sahibi bir şeyhtir. Kırk defa hac, yüzlerce sefer de umre yapan şeyh, ömrünü ibadete adamıştır. Şeyh, bir gece rüyasında Hicaz'ı terk ettiğini, Rum diyarına gittiğini ve orada puta taptığını görür. Aynı rüyanın tekrarı neticesinde şeyh, rüyanın hikmetini öğrenmek üzere müritlerini de yanına alarak Rum diyarına doğru yola çıkar. Rum diyarını baştan sona gezen şeyh, bir binanın önünden geçerken pencereden sarkmış güzel bir kız görür ve ona delicesine âşık olur. Bu kız, Hristiyan bir din adamının kızıdır. Bu aşk ile aklını ve iradesini yitiren şeyh, İslam dininin kaidelerine de uymayan uygunsuz davranışlarda bulunur. Müritler, şeyhin yaptıklarına karşı çıksa da şeyh müritleri dinlemez ve akşama kadar kızın kapısında bekler. Gün batımından sonra ortalık sessizliğe bürününce şeyhin feryadı daha da artar, ağza alınmayacak sözler sarf eder ve dinin temel prensiplerine aykırı hareketlerde bulunarak dinden çıkar. Takip eden günün sabahında şeyh, âşık olduğu kızın evinin bulunduğu sokakta yaşamaya karar verir ve kıza kavuşmak için elinden gelen her şeyi yapar. Kız ise şeyhin ona kavuşma isteğine karşılık şeyhten bazı taleplerde bulunur. Buna göre şeyh, içki içecek, puta secde edecek, Kur'an'ı yakacak ve imanını terk ederek Hristiyanlığa geçecektir. Şeyh, bu isteklerin içerisinde sadece içki içmeyi kabul eder ve peş peşe birkaç kadeh içki içer. İçki içmenin verdiği sarhoşluk neticesinde imandan çıkan şeyh, Hristiyan olur, zünnar bağlar, puta tapar ve Kur'an'ı yakar. Bu durumu gören müritler nasihatlerinin de fayda etmediğini anlarlar ve şeyhi o halde bırakarak ülkelerine geri dönerler.

Şeyhi ile birlikte Rum diyarına gidemeyen vefalı bir mürit, şeyhin bu hâlde müritlerce yalnız bırakılmasını kabullenmeyerek müritleri kendisiyle beraber tekrar Rum diyarına gelmeleri hususunda ikna eder. Müritler, uzun bir çaba neticesinde şeyhi ikna ederler ve tekrar şeyhi yanlarına alarak tehli ve tekbirlerle Hicaz'ın yolunu tutarlar.

Bu gidişten sonra Hristiyan kız, gördüğü rüyanın da etkisinde kalarak yaptıklarından pişman olur ve şeyhe ulaşmak için yola çıkar. Şeyh, kalbine doğan bir ilham neticesinde, müritlerini bu durumdan haberdar eder ve tekrar Hristiyan kıızı bulmak için geri dönerler. Kızı, çölde başıboş, perişan bir halde bulurlar. Şeyhi gören kız, kendisine gelerek yaptıklarına pişman olur, şeyhten af diler ve Müslüman olur, ancak araya çok zaman girmeden orada ölür. Bu durumu başından beri takip eden müritler, hayretlerini gizleyemezler ve şeyhlerine tekrar bağlılık yemini ederler. (Attar, 1990: 1, 97).

Feriduddin Attar'ın *Şeyh San'an* hikâyesi özetle yukarıda anlatıldığı gibidir. Bu hikâyenin şekil ve muhtevası üzerinde birçok çalışma yapılmıştır. (Mecîdî, 1384: 7, 145-162; Bigdelî vd., 1990: 23; Hassûn, 2006: 22, 3-4; Pornâmdaryân, ? : 2, 3; Rûhânî vd., 1391: 2, 89-112; Sircânî, 2016). Biz bu çalışmamızda Gülşehrî ve Feqiyê Teyran'ın söz konusu hikâyelerini Attar'ın hikâyesi ile muhteva yönünden karşılaştıracamız. Bu hikâyelerin şekil özellikleri üzerinde durmamamızın sebebi Feqiyê Teyran'ın söz konusu manzum hikâyede vezin ve kafiye dikkat etmemiş olmasındandır.

1.3. Türk Edebiyatındaki Yeri

Şeyh San'an hikâyesi Türk edebiyatında da önemli bir yere sahiptir. Zira *Şeyh San'an* hikâyesinin yaşam bulduğu alanlardan birisi de Türk edebiyatıdır. Bu hikâye, Fars ve Kürt edebiyatlarında olduğu gibi Türk edebiyatında da müstakil bir eser olarak neşredilmemiştir. Türk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar, 14. yüzyıl Türk edebiyatçısı Gülşehrî'nin, Feriduddin Attar'ın *Mantiku't-Tayr* adlı eserini Türkçeye ilk tercüme eden ve yorumlayan kişi olduğunu göstermektedir (Yavuz, 2016: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay./e-kitap, mukaddime bölümü). Gülşehrî, bu çalışma kapsamında söz konusu kitabın bir kısmını teşkil eden *Şeyh San'an* hikâyesini de tercüme etmiş ve yorumlamıştır.

³ Gülşehrî de bu hikâyeyi "Dâsitân-ı Şeyh Abdurrezzak" olarak isimlendirmiştir.

Türk edebiyatında birçok edip *Şeyh San'an* hikâyesinden alıntı yapmış ve yeri geldikçe *Şeyh San'an* hikâyesine telmihte bulunmuştur. Burada birkaç örnek vermekle yetineceğiz. Bu konuda Yunus Emre (ö.1321) şöyle demektedir:

*Cübbe vu hırka vu tâc versen gerekdir aşka bâc
Dörtüüz müridile elli hac terk etti Abdürrezzâk
Onun gibi din ulusu haç öptü çaldı nâkûsu
Sen dahi bırak namusu gel beri yolun oda yak (Timurtaş, ?: 88).*

Türk edebiyatının ünlü şairlerinden Fuzûlî (ö.1556) ise bu konuda şöyle der:

*Şeyh-i San'ân'a bir dem oldu yâr
Terk-i dîn etti bağladı zünnâr (Onay, 2004: 462).*

Nâmık Kemâl (ö.1888) ise *Şeyh San'an'a* şöyle telmihte bulunmaktadır:

*Azm-i dârül-mülk-i aşk ettim yine San'ân-misâl
Sâkînân-ı Ka'be-i îmâna kıldım elveda (Onay, 2004: 462).*

Yukarıda da görüldüğü gibi, *Şeyh San'an* hikâyesi birçok edebiyatçıya ilham kaynağı olmuştur.

Günümüzde *Şeyh San'an* hikâyesi referans alınarak yeni aşk hikâyeleri yazılmaktadır. Bu konuda çalışması bulunan edebiyatçıların başında Azerbaycan Türk edebiyatında bir dizi eser kaleme alan Fahri Uğurlu gelmektedir. Fahri Uğurlu, bu hikâyeyi yeniden yorumlayarak modern Türk edebiyatına kazandırmıştır. (Abdullayeva, 2009: 4, 3).

1.4. Kürt Edebiyatındaki Yeri

Kürt edebiyatının Yunus Emre'si olarak bilinen Feqiyê Teyran, 999/1590 yılında Van Bahçesaray (Müküs)'de doğmuştur. Bir halk şairi olan Feqiyê Teyran mutasavvıf yönü ile dikkat çekmektedir. Birçok eser kaleme alan Feqiyê Teyran *Şeyh San'an/Şêx Sen'an* veya *Şêxê Sen'anî* hikâyesini yeniden yorumlayarak edebiyat dünyasına kazandırmıştır.

Feqiyê Teyran, bazı önemli isimlerin dışında, *Şeyh San'an* hikâyesini tamamıyla değiştirmiştir. Hikâyede olayın geçtiği yer/ler belirsiz olmakla birlikte iç içe girmiş iki hikâyenin varlığına da şahit olmaktadır. *Şeyh San'an* hikâyesi ile birlikte anlatılan bu ek hikâyede de Feqiyê Teyran, adeta başından geçen bir aşkı anlatmakta ve Müküs/Bahçesaray bölgesindeki bazı isimlere atıfta bulunmaktadır.

Şeyh San'an hikâyesi Türk edebiyatında olduğu gibi, Kürt edebiyatında da birçok edibe ilham kaynağı olmuştur. Yeri geldikçe bu edipler söz konusu hikâyeye telmihte bulunmuşlardır. Bu hikâye daha çok Kürt edebiyatı klasiklerinde geçmektedir.

Kürt edebiyatının ünlü simalarından Melayê Cizîrî (ö.1050/1640) (Adak, 20015: 208-209) *Şeyh San'an* hakkında şöyle demektedir:

*Mey nenoşê Şêxê Sen'anî xelet
Ew neçû nêv Ermenistanî xelet
(Şeyh-i San'anî şarabı yanlışlıkla içmedi
Ermenistan içine yanlışlıkla gitmedi).
Mislê Mûsa, Wî tecellaya Te dî
Ê Tu dî, kanê xeta, hane xelet? (Zinar, ?: 108)*

(Tıpkı Mûsa gibi o da Senin tecellini/yansımanı gördü

Seni görenin hatası ne, yanlışı nerede?).

Ehmedê Xanî (ö.1119/1707) (Özervarlı, 1997: 16, 31-32) Mem û Zîn adlı eserinde *Şeyh San'an'a* aşağıdaki beyit ile telmihte bulunmuştur:

*Şêxê we ku pênce hec bijarî
Dîn kir Te ji bo keça kufarî! (Bozarlan, 1990: 28).*
(Elli hac edâ eden Şeyh'i de,
Gâvur kızı için Sen delirttin.)

Yukarıdaki alıntılar *Şeyh San'an* hikâyesinin Kürt ediplerce de bilindiğini göstermektedir. Bununla birlikte bu hikâyeyi bir bütün olarak Feqiyê Teyran kaleme almış ve sonraki nesillere ulaştırmıştır.

2. Gülşehrî ve Feqiyê Teyran'ın *Şeyh San'an* Hikâyeleri

2.1. Gülşehrî'nin *Şeyh San'an* Hikâyesi

Şeyh San'an hikâyesi, Gülşehrî'nin "Mantiku't-Tayr/Gülşen-nâme" adlı eserinin 317'den 755'e kadar olan beyitlerinde geçmektedir. "Dâsitân-ı Şeyh Abdürrezzak" adı altında işlenen bu hikâye toplamda 438 beyitten oluşmaktadır. Gülşehrî, Feriduddin Attar'ın bu hikâyesini, Attar'ın vefatından yaklaşık 100 sene sonra tekrar kaleme almış ve yeniden edebi zevkine göre yorumlamıştır. Bu şekliyle hikâyenin Gülşehrî'ye ait bir hikâye olduğu söylenebilir. Zira Gülşehrî, yaptığı bu tercümede serbest davranmış, Mevlana başta olmak üzere (Merhan, 2007b: 101-110) başka kaynaklardan da alıntılar yaparak bu hikâyeye başka bir

hüviyet kazandırmış ve esere “Gülşen-nâme” ismini vermiştir. (Yavuz, 2016: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay./e-kitap, mukaddime bölümü). Ayrıca Gülşehri, hikâyenin sonunda da hikâye ile ilgili görüşlerini açıklamış (bkz.,748-755.b.) ve hikâyeye yeni bir form kazandırdığını da vurgulamıştır. Gülşehri'nin *Şeyh San'an* hikâyesi özetle şöyledir:

Aslen San'a'lı olan ve Hârem (Mekke)'de ikamet eden *Şeyh Abdurrezzak*, 50 sefer hac yapmış, 50 yıl şeyhlik postunda oturmuş ve 400 müridi bulunan ünlü bir şeyhtir. Bu şeyh bir gece rüyasında Rum ülkesine gittiğini ve bir putun önünde secdeye kapandığını görür. Gördüğü rüyanın etkisinde kalan şeyh, müritlerine:

Bana bir iş düşdi gelün gidelüm,

Rum'a vü bu müşkili hallidelüm. (bkz., 343.b.) diyerek, müritleriyle birlikte bu rüyanın hikmetini öğrenmek üzere Rum diyarına doğru yola çıkar. Kâbe'den Rum diyarındaki Kayser şehrine yorucu bir yolculuktan sonra varan şeyh ve müritleri şehri baştanbaşa dolaşırlar. Bu gezinti esnasında güzel bir kız şeyhin gözüne ilişir. Şeyh, kızı görür görmez rüyasındaki kızın bu kız olduğunu müritlerine söyler. Bu kız, kralın kızıdır. Şeyh bir ay süresince kızın kapısında bekler. (bkz., 449.b.).

Bir aydan sonra kız şeyhin kendisine âşık olduğunu öğrenir ve şeyhi oldukça sert bir şekilde azarlar ve kovulmasını ister. Bunun üzerine şeyh: *Ya beni öldüreceksiniz veya ben bu kapıda bu hâlde bekleyeceğim*, der. (bkz., 484.b.). Bunun üzerine kız, şeyhten şu dört şeyden birisini tercih etmesini ister: Puta secde etmek, Mushaf/Kur'an'ı yakmak, içki içmek ve dinden çıkıp kafir olmak (bkz., 487.b.). Şeyh bunların içinden içki içmeyi tercih eder. İçki içmenin bir sonucu olarak şeyh, puta secde eder, cübbesini ve Kur'an'ı da yakar, dinden çıkarak Hıristiyan olur ve zünnar bağlar. (bkz., 520.b.). Ancak kız buna da razı olmaz. Şeyhin, kendisine kavuşması için, bir sene de domuz çobanı olması gerektiğini söyler.

Bu süre zarfında şeyhin bu durumuna bir anlam veremeyen müritler, verdikleri öğütlerin de fayda vermediğini gördükten sonra, şeyhlerini terk ederek Kâbe'ye dönmeye karar verirler. İçlerinden bir mürit, şeyhin Kâbe'de bir isteğinin olup olmadığını sorduktan sonra kendisinin de hicaza gelmesini ister. Ancak şeyh, içinde bulunduğu durumun Kâbe'deki durumdan daha iyi olduğunu söyleyerek bunu reddeder. (bkz., 566.-588.b.).

Şeyh ve müritlerle birlikte Rum diyarına gitmeyip Hicaz'da kalan vefalı bir mürit vardı. Müritlerin yalnız döndüklerini görünce şeyhinin durumundan endişe ederek vaziyeti öğrenir. Öğrendiklerine dayanamayan vefalı mürit, şeyhini bu durumdan kurtarmak ve tekrar dine döndürmek için, ikna ettiği müritlerle birlikte tekrar Rum diyarına doğru yola koyulur. (bkz., 631.b.). Rum diyarına vardıklarında, bir mağarada 40 gün kalarak Allah'a yalvarırlar. (bkz., 636-640.b.).⁴ Yapılan duanın kabulü neticesinde, şeyhi domuz olatırken görürler. Bu durumdan vazgeçirmek için tekrar şeyhe yalvarırlar. Şeyh, bu yalvarışlar neticesinde, düşmüş olduğu bu durumun kötü olduğuna kanaat getirir ve tekrar imana gelir, gusleder, cübbesini giyer ve müritleri ile birlikte dönüş yoluna geçer. (bkz., 683.b.).

O gece Hıristiyan kız bir rüya görür. Rüyasında, güneşin kendisinin yakınına düştüğünü ve kendisine, şeyhe tabi olması gerektiğini telkin ettiğini, görür. (bkz., 686.b.). Bu rüyadan sonra kız mâşuk iken âşık olur ve şeyhin önceki durumuna düşer. Bu sefer de aşk ateşiyle yanan Hıristiyan kız, şeyhi takibe başlar.

Dönüş yolunda bir konaklanma esnasında şeyh, gördüğü bir rüya neticesinde uyanarak ileri geri konuşur ve geldikleri tarafa yönelerek tekrar geri döner. Müritler şeyhin bu durumuna şaşırarak şeyh ile tartışmaya başlarlar. Şeyh gördüğü rüyayı müritlerine anlatarak onları beraberinde gelmeleri hususunda ikna eder... Nihayet yolda kızla karşılaşırlar. Kız yaptıklarına pişman olmuş bir şekilde şeyhe yalvarır ve iman edip Müslüman olduğunu söyler. Bütün bu yaşadıklarının bir sonucu olarak şeyh ile evlenmek isteyen kıza şeyh, onunla ancak ahirette buluşabileceğini söyleyerek dileğini reddeder. (bkz., 730.b.). Bunun üzerine kız, ahirette birbirlerine kavuşmak için, şeyhten Allah'a canını alması hususunda dua etmesini ister. Yapılan dua kabul olur ve kız orada can verir. (bkz., 738.b.). Şeyh ile Hıristiyan kızın başından geçen bu hikâyeyi duyan birçok kişi Müslüman olur. (bkz., 744.b.).

2.2. Feqiyê Teyran'ın Şeyh San'an Hikâyesi

Feqiyê Teyran'nun Şeyh *San'an/Şêxê Sen'an* (Sadîni, 2000: 96-97) hikâyesi 363 beyitten oluşan manzum bir kasidedir. Orijinali Feriduddin Attar'a ait olan bu hikâye, Kürt edebiyatında Attar'ın vefatından yaklaşık 450 sene sonra ilk kez Feqiyê Teyran tarafından yeniden yorumlanmış ve Kürt edebiyatına kazandırılmıştır. (Kurdo, 2010: 93). Feqiyê Teyran bu kasideyi, “âşıktaki beliren sekir durumunun ancak mecaz vasıta yapılarak ifade edilebileceğinden” (bkz., 5. 6. ve 102. beyitler) yola çıkarak kaleme almıştır. İddia edildiğine göre Feqiyê Teyran söz konusu hikâyede bir biri içinde iki aşk hikâyesini anlatmaktadır. Bu hikâyede Feqî'nin

⁴ Burada 40 günlük çilehaneye atfı vardır.

kendisi Hêşet'li kıza âşık iken Şêxê Sen'an/Şeyh-i San'an, Gürcü kızına⁵ âşıktır. Feqiyê Teyran böyle yaparak, mecâzi ve hakiki aşkları kompleks bir şekilde ifade etmeye çalışmıştır. (Sadîni, 2000: 66). Hikâyede bazen "müftü" bazen "şeyh" bazen de "mela/imam/din adamı" olarak karşımıza çıkan Feqiyê Teyran, adeta Şeyh San'an rolünü oynamaktadır. Lirizmin hâkim olduğu bu hikâyede aşk, sevgi, kozmos (:cosmos), tabiat (:nature), felsefe ve azim vardır. Ayrıca visal ve likanın (:rü'yet) da önemine vurgu vardır.

Hikaye, 77 yaşında olduğu ifade (bkz., 38.b.) edilen ve aslen San'a'lı olan bir şeyhin başından geçen bir aşk ve hikmet hikayesidir. Feqiyê Teyran'a göre hikâye şöyledir:

"77 yaşındaki Şeyh-i San'an, bir gece rüyasında bir kızın elinden şarap içtiğini görmektedir. Rüyasının etkisinde kalan şeyh, müritlerini toplayarak rüyanın hikmetini öğrenmek üzere 500 müridi ile, nereye olduğu kesin olmamakla birlikte, Ermenistan veya Gürcistan'a doğru yola çıkar. Büyük bir meşakkatten sonra rüyadaki mekâna ulaşırlar. Şehri birkaç sefer turladıktan sonra güzel bir kızla karşılaşır. Bu kız, şeyhin rüyasında gördüğü kızdır. Şeyh kıızı görür görmez kendisinden geçer. Ayıldıktan sonra müritlerin ah ü figan ettiklerini görür. Müritlerin ısrarlarına rağmen şeyh bağlandığı kızın kapısını terk etmez. Uzun bir süre sonra kız, şeyhin bu durumunu öğrenir ve şeyh ile alay etmeye başlar. Şeyh ise hâlimden memnun bir şekilde ıstıraplar içinde kıvrınmaktadır. Müritler şeyhlerini bu durumdan kurtarmak için ellerinden gelen çabayı gösterirler. Ancak şeyh, şiddetli aşkın etkisiyle İslâm dini ile bağdaşmayan kelimeler sarf ederek küfrî hareketlerde bulunur. Müritler şeyhlerinin iflah olamayacağından hareketle şeyhi orada bırakarak geri dönerler. Onların gidişi ile birlikte kız, şeyhin kendisine kavuşması için yapması gereken bazı şartlar ileri koşar. Buna göre şeyh içki içecek, Mushaf/Kur'an'ı yakacak, zünnar bağlayacak ve domuz otlatacaktır. Şeyh bu şartların hepsini kabul eder ve bunların hepsini yaparak bir yıl kızın ülkesinde kalır.

Bu süre zarfından sonra müritler tekrar bir araya gelerek şeyhlerini bu durumdan kurtarmak isterler. Müritler, düştüğü bu elim durumdan kurtarması için şeyhin dostu ve vefalı arkadaşı halife "Şeyh Attar es-Sadık"ın⁶ yanına giderler ve O'nu bu durumdan haberdar ederler. Şeyh Attar bu duruma çok kızar ve vakit kaybetmeden sûfilerle birlikte şeyhi düştüğü durumdan kurtarmak için yola koyulur. (bkz., 295.b.). Şeyhin bulunduğu mekâna vardıklarında hep beraber onun bu kötü durumdan kurtulması için Allah'a dua ederler. O gece Peygamber (a.s.), Attar'ın rüyasına girer ve şeyhin kurtulduğuna dair müjde verir. Bu müjde neticesinde hayhuylarla göğü cınlatan sûfilerin zikirlerini duyan şeyh, müritlerin bulunduğu yere yönelir. Çok geçmeden yakın arkadaşı ve vefalı müridi Şeyh Attar'ın geldiğini görür. (bkz., 311. ve 312.b.).

Şeyh Attar'ın ısrarları sonucu yaptıklarından pişman olan şeyh, tekrar iman getirir ve gelenlerle birlikte memleketine doğru yola koyulur. (bkz., 313.b.).

Müritlerin göğü inleten zikirlerini duyan kız, bu zikirlerin etkisinde kalmıştır. (bkz., 317.b.). Yaptığı araştırma neticesinde şeyhin memleketine döndüğünü öğrenen kız, bu durumu kabullenemez ve gittiği yöne yönelerek şeyhi takibe başlar. Bir süre sonra kervana kavuşur ve Müslüman olduğunu ilan eder. Bu duruma şahit olan müritler hayretler içinde kalarak ve şeyhlerinin kemâl sahibi mürşit biri olduğuna kanaat getirirler. (bkz., 357.b.). Şeyh ile kız bir süreliğine sohbet ettikten sonra orada can verirler. (bkz., 359.b.)."

Feqiyê Teyran'ın *Şeyh San'an* hikâyesi muhteva yönünden zengin bir hikâyedir; halkın anlayabileceği bir şekilde yalın olarak yazılmıştır. Edebî mazmunlar kullanılarak ve yerine göre sembollerden de yardım alınarak hikâye zenginleştirilmiştir. Hikâyede çoğunlukla aşk, aşkın mahiyeti ve etkileri hakkında bilgiler verilmektedir.

3. Mukayese

Her üç müellifin hikâyelerine bakıldığında her birinin kendine has bir üslubunun olduğu görülmektedir. *Şeyh San'an* hikâyesini ilk kaleme alan kişi Feriduddin Attar'dır. Ancak daha sonra belirli aralıklarla aynı hikâyeyi kaleme alan Gülşehrî ve Feqiyê Teyran'ın Attar'dan farklı olarak bu eseri yorumladıkları görülmektedir. Gülşehrî'de Attar'ın etkisi fazla görülürken Feqiyê Teyran'da bu etki azdır. Feqiyê Teyran sadece hikâyenin omurga kısmını almış ve hikâyeyi fazlası ile değiştirmiştir.

Feriduddin Attar'ın "Mantiku't-Tayr" adlı eseri kaynak kitap olarak kabul edilirse, iki edibin sözü konusu kitaptan faydalanmaları farklı olmuş ve Gülşehrî, Feqiyê Teyran'a oranla daha fazla etkilenmiştir. Hatta Feqiyê Teyran'da Attar'ın etkisi nerede ise görülmemektedir. Her iki müelliften Gülşehrî adeta kitabı mefhûmen tercüme etmiş ve fazlasıyla değiştirmiştir.

Feqiyê Teyran ise "Mantiku't-Tayr"ın dördüncü bölümünde geçen "Şeyh San'an" hikâyesinin ana temasını seçmiş, hikâyede tasarruflarda bulunmuş ve baştan sona kadar hikâyeyi değiştirmiştir.

⁵ "Şeyh Sen'an" hikâyesi ile "Dota Gurca" hikâyesinin ayrı hikâyeler olduğu iddia edenler bulunmaktadır. (Qanatê Kurdo (2010). *Tarîxa Edebiyata Kurdî*, Diyarbakır: Lis Yayınları., 95. ve 105. beyitler).

⁶ Burada Feriduddin Attar'a telmih vardır.

Her iki hikâye dikkatlice incelendiğinde şu husus açıkça ortaya çıkmaktadır: Gülşehrî ile Feqiyê Teyran'ın birbirlerinden etkilenmiş olmaları söz konusu olmamıştır. Zira her iki edip, her ne kadar aynı hikâyeyi işlemişlerse de, birbirlerinden farklı tarzlar sergilemişlerdir. Hikâyede kullanılan özel isimler bile birbirlerinden farklılıklar arz etmektedir.

Gülşehrî ve Feqiyê Teyran'nın *Şeyh San'an* hikâyesinde olay örgüsü birbirine benzemektedir. Hikâyede gelişmelerin aynı paralellikte gittiğini söylemek mümkündür. Her iki hikâyede de olay örgüsü sistematik ve dinamik bir şekil arz etmektedir.

Şeyh San'an hikâyesinde her şeyin bir rüya ile başladığını söylememiz gerekmektedir. Aynı şekilde hikâyenin birçok yerinde rüyanın etkisini görmekte ve olayların görülen rüyalara göre geliştiğine şahitlik etmekteyiz. Bu yönüyle hikâyede rüya motifinin önemli bir yeri vardır.

Doğu edebiyatlarında rüya motifi önemlidir. Aşığın görmüş olduğu rüya birçok olayın tetikleyicisidir. Görülen rüya neticesinde gelişen aşk, Doğu edebiyatlarındaki âşık tipini ortaya çıkarmıştır. Bu tip içtimai hayattan ziyade ferdi hayatla alakalıdır. (Kaplan, 2001: 144).

Feqiyê Teyran hikâyesinde hareket yeri ile varış yeri kesin olarak belli değildir. Mekânlar belirsiz bir şekilde zikredilmiştir. Hikâyede kızın memleketi açık olarak zikredilmezken daha sonraki beyitlerde (bkz., dipnot 180) buranın Ermenistan olduğuna telmih vardır. Aynı şekilde şeyh ve müritlerinin de hareket noktaları kesin olarak belli değildir.

Şeyhin âşık olduğu, hikâyenin bir yerinde "Gürcü Kızı" (bkz., 217.b.) veya "Gürcü Kralının Kızı" (bkz., 328.b.) olarak zikredilirken başka bir yerde de "Ermeni Kızı" olarak zikredilmiştir. (bkz., 326.b.).

Feqiyê Teyran'da hikâyenin başlangıç ve bitiş zamanı da belirsizdir. Hikâye geçmişte bilinmeyen bir zamanda başlamakta ve bir yıl devam edip bitmektedir.

Kızın aşkıyla divane olan şeyh, müritlerince yapılan tüm nasihatlere kulak tıkayarak bildiği yoldan şaşmamaktadır. Bunun neticesinde müritler şeyhi olduğu halde bırakarak geldikleri yere geri dönerler. Bu yer, Gülşehrî'de Harem'dir fakat Feqiyê Teyran'da bu yer hususunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Menzile dönen müritler, şeyhin durumunu şeyhe olan vefası ile bilinen "vefâlı mürid"e arz ederler. Bu mürit, şeyhi düştüğü durumdan kurtarmak için diğer müritleri de yanına alarak yola koyulur. Feqiyê Teyran'ın "vefâlı mürid" yerine "Şeyh Attar es-Sadık" adındaki bir kişiyi (bkz., 279-280.b.), şeyhi getirmek için müritlerle birlikte yola düşürmesi ilginçtir.

Gülşehrî, söz konusu hikâyeyi kendi dil ve edebiyat zevkini de katıp, yaygın bir tercüme tekniği olan uyarlama yolunu tercih ederek Türkçeye çevirmiştir. Feqiyê Teyran ise, bu hikâyeyi Attar'ın hikâyesinden bağımsız olarak ve sadece hikâyenin temel bazı noktalarına bağlı kalarak yeniden kaleme almıştır. Bu yönü ile Feqiyê Teyran'ın hikâyesi Gülşehrî'nin hikâyesinden daha orijinaldir denilebilir.

Edebi sanatlar ve dilin kullanımı ile ilgili olarak da hikâyeye bakıldığında Gülşehrî'nin eseri daha zengin görünmektedir. Feqiyê Teyran ise, hikâyesinde edebi sanatlar ile şiirin şekilsel özelliklerine dikkat etmemiştir.

Edipler eserlerinde çoğunlukla ıstıraplarını alegorik bir dille ifade etmeye özen gösterdikleri gibi Gülşehrî ve Feqiyê Teyran da benzer bir tarz seçmişlerdir.

Söz konusu iki edibin hikâyelerinin farklı ve benzer yönlerinin geri kalan kısmı aşağıda tablo hâlinde izah edilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi söz konusu hikâyenin şekil özelliklerine temas edilmemiştir. Bunun sebebi Feqiyê Teyran'ın şiirlerini serbest vezin ile yazması ve şiirin şekilsel özelliklerine dikkat etmemesidir.

	Gülşehrî	Feqiyê Teyran
Hikâyenin ilk beyitleri:	<i>İşkî kimse eylemez ise 'ayân Sana Gülşehrî kıla bir bir beyân</i> <i>Bu mesel böyle şeker-efşân u ter Dâsitân-ı Şeyh San'an'dur meger</i>	<i>Guh dîn vê nutqê aşiqan, da ez bixwînim vêx etê</i> <i>Hemd û senayê Xaliqê, subhan ji şahê qudrêtê</i>
Hikâyenin son beyitleri:	<i>Böyle rengîn böyle datlu böyle ter Husrev ü Şîrîn sözi oldi meger.</i>	<i>Muksî ji işqê sohtiye, ev qewl li Şêx nû gotiye Halê xwe tê da gotiye, li "xeyn û lam" a hicrete.</i>
Mekân	Hârem, Rûm diyarı, Kâbe, Kayser şehri, Türkistan, kilise, cennet, cehennem.	San'a, Şam, Hêset, Mekke, Yemen, Dêr/Kilise, ziyaretgâh, kabristan, kümbet, 'Eden('Aden), çöl, kalenin kilisesi, Ermenistan, cennet, cehennem

Kız ilk görüldüğünde Şeyh'in tutumu	Şeyh kendisinden geçerek akşama kadar abuk sabuk konuşur.	Şeyh kendisinden geçerek üç gün üç gece baygın kalır.
Zaman	Eski zaman/belirsiz bir zaman.	Eski zaman/belirsiz bir zaman (24.b.).
İbadet sayısı	50 hac ve sayısız ibadet.	50 hac ve tavaf, sayısız namaz ve oruç.
Mürit sayısı	400 mürit (325.b.).	500 mürit (25 ve 49.b.).
(özel) İsimler	Abdurrezzak, İblis, Süleyman, Hakk, Şeyh, Tanrı, Kur'an, Mushaf, Müslüman, Tarsa/Hristiyan, Meryem, Eflâton, Hazret, Mustafa, Kerim, Deyyan, Resûl, Ruhullah, İslam, Hindistan, Çalap, Hüsrev, Şirin, San'an.	Şêx/şeyh, Leyla, İskender, Muhammed, İsa, Mesih, Belqis, Şêx Ettarê Sadiq, Harût, Marût, Ferhad, Xusrew, Taha, Xweda, Şahê Ekber, Şahê Letif, Muksi, Hûd, Mushaf/Kur'an, Dota Gurciyan, Ermeni, Müslüman, Muhammedî, İsewî.

4. Sonuç

Yukarıda sunmuş olduğumuz mukayesede Gülşehrî ve Feqiyê Teyran'ın *Şeyh San'an* hikâyelerinin, isimce benzer olsalar bile muhteva yönü ile farklı oldukları görüldü. Bunda her iki edibin sosyo-kültürel durumları ile hâkim oldukları ilmi birikimin etkili olduğu söylenebilir. Gülşehrî ve Feqiyê Teyran'ın yaşadıkları coğrafya her ne kadar birbirinden uzak olsa da beslendikleri kültürün ve savundukları tezlerin aynı olduğu görülmektedir. Bu kültür İslamî sûfi kültürdür. Her iki edip de sûfi kültürün etkisinde kalmış ve vahdetü'l-vücüd felsefesini hararetli bir şekilde savunmuşlardır. Bununla birlikte vüsûl ve ittihad fikri ağır basmaktadır. Zira bu hikâyenin Attar tarafından ilk olarak kaleme alınma sebebi de bu felsefî fikirlerin temellendirilmesi içindir.

Yukarıda mukayesesini yaptığımız *Şeyh San'an* hikâyesinde, anlatılmak istenenin "sufizmin şariat kanunlarına" baskın gelebileceği hakikatidir. Hikâyede, vahdetü's-şühûd ile vahdetü'l-vücüd felsefesinin lirik bir şekilde ve yerine göre fabl ile anlatma çabası vardır. Şayet "Mantiku't-Tayr" eserinin bütünlüğüne bakılırsa veya "Kaf Dağı"na seyahate çıkan kuşların aşması gereken merhalelere bakılırsa bu yeterince anlaşılabilir olacaktır. Bununla birlikte azim ve istekle peşinde koşulan her ne varsa elde edilebileceğinin vurgusu vardır. Aşk, sevgi, irade, sabır, fedakârlık ve vefakârlık gibi insani özelliklerin olması gereken yerlerde kullanılmasının önemine kuvvetli bir vurgu bulunmaktadır. Bu hikâyede âşık ile maşuk, fail ile mef'ul aynı kişilerdir. Aynı zamanda bu hikâyede, "insan ihtiyar bile olsa âşktan vazgeçemez" iddiası bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- ABDULLAYEVA, Shahla (2009). "Fahri Uğurlu'nun "Şeyh San'an" Hikâyesi", *Turkish Studies*, Volume 4/3 Spring, s. 1-10.
- ADAK, Abdurrahman (2014). *Destpêka Edebiyata Kurdî ya Kîlasîk*, İstanbul: Nûbihar Yayınları.
- AKYÜZ, Ali (1988). "Abdurrezzak es-San'ani", İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 1, s. 298-299.
- ATTAR, FERİDEDDİN (1990). *Mantik al-Tayr*, (Ter: Abdülbaki Görpınarlı), İstanbul: M.E.B Yayınları.
- BABÜR, Yusuf (2013). "Şeyh-i San'an Kıssasına Dair", *Turkish Studies*, Volume 8/13, Fall, s. 509-516.
- BİGDELİ, Seid Bozorg vd. (1990). "NakdvuTahlil-i Hekayet Şeyh San'an ber-esas-i Nazariyye-i Ferâyend-i Ferdiyey-i Yung", *Fasılname-i Edebiyat-ı İrfânî u Osturesinâsî*, (Tabistan), S. 23, s. 10-38.
- CİZİRİ, (?). *Dîwan*, (Haz. Zeynabidin Zinar), İstanbul: Fırat Yayınları.
- CUM'A, Bedî Muhammed (2002). *Mantiku't-Tayr*, Beyrut: Dârü'l-Endelûs.
- ÇAĞRICI, Mustafa (1996). "Gazzâlî", İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 13, s. 489-505.
- DONBAY, Ali (2013). "Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmalarının Yeni Türk Edebiyatındaki Gelişme Çizgisi", *Turkish Studies*, Volume 8/8 Summer, s. 491-550.
- HASSÜN, Nida (2006). "Dirasefi't-Tercumeti'l-Arabiyye li Mantiku't-Tayr", *Mecelle Camia Dimaşk*, 22, S. 3-4, s. 41-83.
- KAPLAN, Mehmet (2001). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 (Tip Tahlilleri)*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KURDO, Qanatê (2010). *Tarîxa Edebiyata Kurdî*, Diyarbakır: Lis Yayınları.
- MECİDÎ, Fatma (1384). "Riht-şinâsî-i Dasitan-i Şeyh San'an" *Fasılname-i Pejûheşha-i Edebi*, Bahar, S. 7, ss. 145-162.
- MERHAN, Aziz (2007a). Gülşehrî'nin Mantiku't-Tayr Mesnevisinde Mevlâna Etkisi, *Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sanatında Mevlâna ve Mevlevîlik*, Sümam Yayınları, Bildiriler Serisi 1, ss.101-110.
- MERHAN, Aziz (2012b). Şeyh Abdurrezzak (Şeyh San'an) Destanının Eski Anadolu Türkçesindeki İlk Çevirisi (mi?), *Türkiyat Mecmuası*, c. 22, Bahar, s. 123-154.

- NESÂÎ, (1420). *Sünen-i en-Nesâî*, (Tahk: MektebuTahkiki't-Turâs), Beyrut: Dârü'l-Marife.
- OĞUZ, Nazmiye ve Enes İlhan (2009). "Geleneğin Yeniden Üretilmesi Bağlamında Attar, Gülşehri, Ali Şir Nevâî'nin Mesnevilerinde Şeyh San'an Kısası", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 7, S. 35, s. 169-170.
- ONAY, Ahmet Talat (2004). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar* (Haz. Cemal Kurnaz), İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- ÖZERVARLI, M. Sait (1997). "Hânî, Şeyh Ahmed", İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 16, s. 31-32.
- ÖZKAN, Mustafa (1996). "Gülşehrî", İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 14, s. 250-252.
- PORNÂMDARYÂN, Taki (?). "Tefsir-i Diger ez-Şeyh San'an (Dastan-ı Gozer ez Ukbe-yi Xoşnâmî)", *Nâme-i Ferhengistân*, S. 2/3, s. 39-61.
- RÛHÂNÎ, Mes'ud vd. (1391). "Tahlil-i Dâsitân-ı Şeyh San'an-ı Mantık-ı Tayr-ı Attar", *ber-Esas-i Nazariye-yi Konşî Germas, Pezûheşha-yi Edeb-i İrfâni*, (Tabistan), S. 2, s.89-112.
- SEVGİ, H. Ahmet (2003). "Mantku't-Tayr", İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 28, s. 29-30.
- SİRCÂNÎ, Seîdî (2016). *Şeyh San'an*, <http://www.lajvar.se/ketab/Sheikh-Sanaan.pdf>. (Erişim tarihi: 10.01.2016).
- ŞAHİNOĞLU, M. Nazif (1991). "Attâr, Feridüddin", İstanbul: *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 14, s. 95-98.
- TEKŞAN, Mesut (2011). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Kriter Yayınları.
- TEYRAN, Feqî (2000). *Divan* (Haz. M. Xalid Sadîni), İstanbul: Nûbihar Yayınları.
- TİMURTAŞ, Faruk K. (?). *Yunus Emre Divanı*, İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları.
- XANÎ, Ehmed (?). *Mem û Zîn* (Haz. M. Emin Bozarslan), İstanbul: Hasat Yayınları.
- XEZNEDAR, Maruf (2010). *Mêjûwî Edebî Kurdî*, Hewlêr: Aras Press, c. 2, s. 205-286.
- YAGHOOBÎ, Claudia (2014). "Subjectivity in Attar's Shaykh of San'an Story in The Conference of the Birds", *Purdue University Press*, Volume 16, Issue 1 (March), Article 8.
- YAVUZ, Kemal (2016). *Gülşehrî'nin Mantku't-Tayrî (Gülşen-nâme)*, (Metin ve Aktarma), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları/e-kitap. (www.kulturturizm.gov.tr/ErişimTarihi:30.05.2016).